

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

УДК 316.344: 005.336

Н. І. ГЛЕБОВА

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГРУПИ ФАХІВЦІВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ

Аналіз комплексного механізму соціалізації фахівця у процесі професійного навчання в контекстах функціонування ринку праці фахівців водного транспорту констатує основними векторами типологізації соціологічних ознак соціальної компетентності фахівця та чинників розвитку її впливів у розрізі соціальної необхідності, соціальної корисності й соціальної привабливості для суб'єкта професійної діяльності. Обґрунтовується віднесення до предметного поля соціологічного розгляду характеристик фахівця соціально-культурних та соціально-економічних параметрів та підходів до моделювання й розроблення стандартів взаємодії в зв'язку з трансформаціями світоглядних орієнтацій, усталенням новітніх моделей облаштування індивіда в сучасному соціумі.

Ключові слова: соціальна компетентність, параметрів соціальної компетентності, СК-ідентичності, СК-інтерації, СК-презентації.

Професійна придатність, якісне опанування професії визначаються сукупністю професійно важливих ознак, які необхідні для виконання певного виду професійної діяльності та завдяки яким забезпечується успішність професійної діяльності. Однак важливою умовою є здібності й ознаки фахівця, що відповідають вимогам, які висуваються до них.

Важливим завданням розгляду соціально-трудових стосунків фахівців водного транспорту є виявлення комплексу чинників, що визначають особливості ціннісно-мотиваційних, смислових і комунікаційних настанов особистості з метою подальшого опрацювання соціокорекційної програми роботи з особистістю, яка працює в закритому просторі впродовж тривалого часу. Різні аспекти психолого-педагогічних чинників та проблеми відповідності особистісних ознак людини вимогам професії досить повно висвітлено у працях Т. Зайцевої [1], Л. Шафран [5], Д. Щербакової [6]. Проблемам психолого-педагогічної діагностики присвячено дослідження П. Криворучко [4], М. Орлової [4] та ін. До переліку характерних особистісних рис фахового моряка дослідники зараховують здатність до протистояння екстремальним ситуаціям, ініціативність, передбачення розвитку ситуації, стійкість, мужність тощо. В контексті специфіки праці фахівця актуальним є розгляд можливостей підвищення його адаптаційних можливостей, за допомогою розширення меж ціннісно-смислових засобів впливу.

Важливим чинником віднесення особистісних властивостей до умов набуття професійно-соціальної компетентності є те, що визначення професійної придатності ґрунтується на дослідженні взаємної адаптації людини та професії з урахуванням впливів діяльності на формування особистості та можливістю особистості змінювати процес цієї діяльності [3].

Встановлено, що освіта не може повною мірою забезпечити формування соціальної компетентності майбутніх фахівців як інтегративної особистісно-компетентнісної ознаки на засадах лише традиційних принципів. Від фахівця потребується самоаналіз професійної ефективності та активна реалізація власних навичок на основі вироблених в особистому досвіді критеріїв. Оскільки достатня актуалізація цього механізму не забезпечується виключно прийомами трансляції знань, мова ведеться про цілісні програми, послідовність втілення яких зумовлює підвищення рівня соціальної компетентності на основі принципів, на які мають орієнтуватися міждисциплінарні підходи в розробленні моделей наукового супроводу становлення компетентності процесі навчання та професійної діяльності.

Соціологічна інтерпретація освітнього дискурсу проблемних площин розвитку соціальної компетентності фахівця водного транспорту дозволила виявити наступне: а) соціальна компетентність особистості фахівця є суб'єктивним вираженням рівня засвоєння й реалізації об'єктивно сформованих практикою зразків професійної активності індивіда, якому притаманні такі характеристики, як позиція, вибірковість, рефлексія, цілепокладання, орієнтація на співпрацю з іншими індивідами, відповідальність, саморегуляція, креативність, свобода вираження тощо; б) формою виявлення й реалізації соціальної компетентності фахівця є володіння цілісною системою знань, методів та засобів професійної діяльності, а соціально-компетентнісний зміст освіти постає як набір певних цінностей, актуальний для діяльності особистості й досвіду їхнього виконання; в) фахівець безпосередньо й опосередковано здійснює вибір адекватних його суб'єктивним позиціям видів і форм діяльності та ініціює ті перетворення, що відповідають потребам особистісного та професійного розвитку; г) процес формування соціальної компетентності розгортається як послідовність особистісно- та соціально-розвивальних навчальних та практично-діяльнісних ситуацій, адекватних логіці розвитку необхідних професійних і соціальних рис, що забезпечуються чи не забезпечуються сукупністю умов його генези.

Проведений аналіз дозволяє нам поточнити спрямування дослідження складових соціальної компетентності як характеристики складних комплексів про-соціальних знань, умінь, навичок і установок міжособистісної, колективної, групової та суспільної взаємодії індивідів у різних сферах опановуваної життєдіяльності, якими керуються особистості та соціальні групи під час реалізації життєвих прагнень, які визначаються рівнем розвитку суспільної свідомості членів певних соціальних груп, характером і

спрямуванням їх суспільних інтересів, методів і засобів їх реалізації, які набуваються, формуються та розвиваються індивідом в процесі соціалізації в певному життєвому середовищі як а) форма організації соціального знання; б) як форма організації комунікативних навичок; в) форма протидії незнанням в процесі соціальної взаємодії (в ідентичності, інтеракції та презентації).

Наступними етапами є дослідження основних параметрів соціальної компетентності є:

а) виявлення репрезентативних ознак потреби просоціальності в громадянській, трудовій, соціокультурній, побутовій сферах життєдіяльності професійної групи (СК-ідентичності), через маркери орієнтації суспільної свідомості професійної групи на реалізацію спільних інтересів, що зумовлюються, проявляються й динамічно змінюються в процесі взаємодії людей, та через маркери внутрішньо-особистісних характеристик особистості, що реалізуються в просторі міжособистісних відносин як показники рівня взаємозв'язку між людьми і сталого розвитку певної професійної групи;

б) виявлення репрезентативних ознак соціального спрямування і характеру соціальної взаємодії в професійній групі (СК-інтеракції) шляхом визначення комплексу соціально затребуваних властивостей індивідів, членів певних суспільних груп, що репрезентують певні соціальні інтереси і комплексу чинників створення стійкого групового інтересу в досягненні певного гатунку й рівня значущих взаємин та чинників конкретної соціально-ціннісної психологічної позиції у ставленні індивіда певної професійної групи до конкретного іншого;

в) виявлення репрезентативних ознак продуктивних (успішних) проявів міжособистісної взаємодії в професійній групі (СК-презентації) на рівнях активності суб'єктів групових комунікацій(взаємодії) та самореалізації індивіда в певних соціально-ціннісних установках до продуктивної взаємодії (підтвердження продуктивності соціальної компетентності). Аналіз практиологічних проекції соціологічного бачення розвитку компетентності фахівців виявляються засоби поглиблення соціологічних знань в сучасних освітніх підходах до формування соціальної компетентності фахівця з урахуванням специфіки та професійних стандартів як компонента моделі керованого соціального розвитку фахівця. Констатується необхідність в операціоналізації набутих в процесі становлення і розвитку фахівця соціально-компетентнісних ознак й навичок за багатьма параметрами умов функціонування сучасного фахівця. Соціологічні параметри вивчення соціальної компетентності в процесі здобуття професійної освіти, таким чином, стають важливим прогностичним маркером властивостей і здатностей індивіда вибудовувати й підтримувати соціально значимі міжособистісні стосунки упродовж кар'єри.

Висновки. Здійсненим розглядом компетентнісного підходу у системі сучасної професійної освіти формування соціальної компетен-

тності констатується як засадничий чинник розвитку якостей фахівця для подальшої продуктивної професійної самореалізації особистості. Встановлено, що для рівня підготовки фахівців має значення, набуті якості особистості, які свідчать про креативний, організаторський, управлінський потенціал, пов'язаний із загальним рівнем культури, знаннями, вміннями й навичками, світоглядно-ціннісними орієнтирами. Цей потенціал охоплює соціальні детермінанти професійної орієнтації, соціальну мотивацію у професійній соціалізації та соціокультурні цілі професійної комунікації пов'язаних з діяльністю водного транспорту та функціонуванням відповідних професійних груп, яких можна діагностувати за цими параметрами, але також потребує розширення бази соціологічного дослідження на більш ґрунтовному теоретичному, методологічному й емпіричному рівнях.

Список використаної літератури

1. Зайцева Т. Г., Ходарковський В. Ф. Теорія і практика самоменджменту психофізичних станів моряка з активізації людського ресурсу та подолання проблеми аварійності на флоті: монографія / за ред. Т. Г. Зайцевої. Херсон: ХДМА, 2012. 136 с.
2. Криворучко П. П. Психологічне забезпечення професійної діяльності корабельних спеціалістів у тривалому плаванні: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 20.02.02. Київ: КВГІ, 2006. 16 с.
3. Кулакова М. В. Формування готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих навчальних морських закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2006. 21 с.
4. От традицій професії ографірованія к модели специалиста морского флота. М. Ю. Орлова, В. В. Калита, И. В. Герасимова и др. *Вестник Гуманитарного института МГУ*. 2003. Вып. 4. 182 с.
5. Шафран Л. М., Псядло Э. М. Теория и практика профессионального психофизического отбора моряков. Одесса: Феникс, 2008. 292 с.
6. Щербакова Д. К. Развитие професійної спрямованості студентів вищих навчальних закладів. URL: <http://virtkafedra.ucoz.ua/elgurnal/pages/vyp11> (дата звернення: 23.09.2019).

Стаття надійшла до редакції 22.10.2019.

Глебова Н. И. Особенности диагностики социальной компетентности специалистов водного транспорта

Анализ комплексного механизма социализации специалиста в процессе профессионального обучения в контекстах функционирования рынка труда специалистов водного транспорта констатирует основными векторами типологизации социологических признаков социальной компетентности специалиста и факторов развития ее влияния в разрезе социальной необходимости, социальной полезности и социальной привлекательности для субъекта профессиональной деятельности. Обосновывается отнесение к предметному полю социологического рассмотрения характеристик специалиста социально-культурных и социально-экономических параметров и подходов к моделированию и разработке стандартов взаимодействия в связи с трансформациями мировоззренческих ориентаций, установлением новых моделей обустройства индивида в современном социуме.

Ключевые слова: *социальная компетентность, параметры социальной компетентности, СК-идентичности, СК-интеракции, СК-презентации.*

Glebova N. Features of Diagnostics of Social Competence of Water Transport Specialists

Consideration of educational standards of formation of social competence of specialists states that the traditional approach to the management of human resources systems in various industries today is traditionally based on the «competence framework». Where competence is defined as a combination of skills, knowledge and behavior, which leads to effective action in the work, to achieve their strategic goals and success of individual employees. It has been established that the social competence of a specialist in the present conditions requires taking into account a much larger number of factors of subjective influence on the formation of professional groups, due to the significant transformations of the socio-cultural components of the value orientations of the specialist in broad contexts. The review of modeling of complex characteristics of social properties in professional groups points to the importance of the social competence of such a procedural characteristic of internalization of a new social experience as «appropriation» of new attributes of the social world by the person and to create on this basis an updated subjective picture of the world.

Significance of subjective factors of influence is established: the intellectual capabilities of the person (reflexive abilities, mechanisms of integration and differentiation of experience, a harmonized system of value orientations), the activity of the individual, the level of his independence in activity. There is a need to rethink the methodology for the study of value-motivational and semantic guidelines in the context of the concepts of «closed space» and «small groups» from the standpoint of modern sociology and social psychology. The development of a research model that can substantiate the chosen methodological tools and obtain, objective data communication factors of the adaptation of the personality of a water transport specialist.

The prospects for further research related to the use of cross-curricular communication opportunities and the introduction of certain theoretical foundations for the formation of social competence of future specialists in public educational disciplines are substantiated. The practical area of research allows to state the need for a more meaningful content of the disciplines of the humanitarian cycle, in order to apply socially-competent factors of formation of future officers with a professionally. Socially competent approach to communication with crew members in the conditions of observing industry standards and decision-making procedures significant individual professional characteristics in swimming conditions.

The results of the study show that sociological interest is not coincidental with the competence aspect of specialist training as a social factor of consistency and predictability of professional interaction. Thus, this approach to the object of study will allow to test and structure the previous sectoral developments of a wide range of foreign and domestic researchers in order to implement the methodology of research of the process of personality socialization in the process.

Ключевые слова: *социальная компетентность, параметры социальной компетентности, СК-идентичности, СК-интеракции, СК-презентации.*